

देवी अहिल्या विश्वविद्यालय इन्दौर
एक वर्षीय पी. जी. डिप्लोमा पाठ्यक्रम
परीक्षा योजना
सत्र 2025-26 एवं अग्रीम वर्ष के लिए
विषय :- मराठी

प्रश्न पत्र	प्रश्नपत्र का शीर्षक	अधिकतम अंक		न्यूनतम उत्तीर्ण अंक
	प्रथम सेमेस्टर	विश्वविद्यालय परीक्षा	सी.सी.ई	
प्रथम	मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयांचा इतिहास (प्रारंभ ते 1818)	60	40	40
द्वितीय	वाङ्मय प्रकाराचा अभ्यास (कविता, कथा, कादंबरी)	60	40	40
तृतीय	साठोत्तरी वाङ्मयीन प्रवाह - (दलित-ग्रामीण)	60	40	40
चतुर्थ	लेखन विषयक नियम व उपयोजित मराठी	60	40	40

प्रश्न पत्र	प्रश्नपत्र का शीर्षक	अधिकतम अंक		न्यूनतम उत्तीर्ण अंक
	द्वितीय सेमेस्टर	विश्वविद्यालय परीक्षा	सी.सी.ई	
प्रथम	आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (1818 ते 1960)	60	40	40
द्वितीय	वाङ्मय प्रकाराचा अभ्यास (नाटक, चरित्र, आत्मचरित्र)	60	40	40
तृतीय	साठोत्तरी वाङ्मयीन प्रवाह (आदिवासी-स्त्रीवादी)	60	40	40
चतुर्थ	भाषाविज्ञान (ऐतिहासिक व वर्णनात्मक)	60	40	40

डॉ. शानेस्वर तिखे

डॉ. मोहिश शेलके

डॉ. बालू तिखे

भाग अ — परिचय			
कार्यक्रम :	कक्षा : स्नातकोत्तर प्रथम सत्र (प्रथम प्रश्नपत्र)	वर्ष : 2025	सत्र 2025-26
विषय : मराठी			
1)	पाठ्यक्रम का कोड		
2)	पाठ्यक्रम का शीर्षक	मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (प्रारंभ ते 1818)	
3)	पाठ्यक्रम का प्रकार		
4)	पूर्वापेक्षा (यदि कोई हो)	स्नातक उत्तीर्ण विद्यार्थी इस पाठ्यक्रम के लिए पात्र है।	
5)	पाठ्यक्रम अध्ययन की परिलब्धियाँ, (कोर्स लर्निंग आउटकम)	1. मराठी वाङ्मय इतिहासाचा सर्वांगीण परिचय होईल. 2. मराठी वाङ्मयाचा विकास क्रम लक्षात येईल. 3. मराठीतील प्रारंभीच्या लिखित साधनांचा अभ्यास करता येईल. 4. मध्ययुगीन कालखंडातील विविध धर्म संप्रदायांचे वाङ्मयीन योगदान लक्षात येईल.	
6)	क्रेडिट मान	05	
7)	कुल अंक	अधिकतम अंक: 60+40	न्यूनतम उत्तीर्णांक :40

भाग ब — पाठ्यक्रम की विषयवस्तु

व्याख्यान की कुल संख्या		90 (व्याख्यान + गतिविधि)	
इकाई	विषय	गतिविधि	व्याख्यान की संख्या 90 (01 घंटा व्याख्यान)
1.	मराठी वाङ्मयाचा आरंभ काळ 1.1 मराठीचे लिखित साधने 1.1.1 शिलालेख 1.1.2 ताम्रपट 1.1.3 आरंभीचे ग्रंथ 1.2 मराठीतील आद्य ग्रंथ— विवेकसिंधू— मुकुंदराज 1.3 मध्ययुगीन कालखंडातील वाङ्मयाची, राजकीय, सामाजिक, धार्मिक, सांस्कृतिक पार्श्वभूमी	- शिलालेखांची कालखंडानुसार यादी तयार करणे. - मराठीतील आरंभीच्या ग्रंथा विषयी समूह चर्चा करणे.	15+ 3 (व्याख्यान + गतिविधि)
2	महानुभाव संप्रदाय 2.1 महानुभावसाहित्याच्या प्रेरणा व स्वरूप 2.2 लीळाचरित्र 2.3 महदंबेचे धवळे 2.4 श्री गोविंदप्रभु चरित्र 2.5 दृष्टांत पाठ 2.6 सूत्रपाठ 2.7 साती ग्रंथ	- महानुभाव आश्रमांना भेट देणे. - महानुभावांच्या साती ग्रंथावर समूह चर्चा.	15+ 3 (व्याख्यान + गतिविधि)
3.	वारकरी संप्रदाय 3.1 वारकरी साहित्याच्या प्रेरणा व स्वरूप 3.2 वारकरी संप्रदायाचे तत्त्वज्ञान 3.3 वारकरी संप्रदायाची आचार पद्धती 3.4 वारकरी संप्रदायातील विविध संत 3.5 वारकरी संप्रदायातील संतांचे वाङ्मयीन योगदान.	- वारीतील अनुभवांचे संकलन करणे. - वारकरीच्या मुलाखत घेणे. - हरिपाठाच्या अभंगाचे सादरीकरण करणे.	15+ 3 (व्याख्यान + गतिविधि)

डॉ. शानेश्वर तिखे

डॉ. योगेश शेलुडे

डॉ. काळू तिखे

4	मध्ययुगीन कालखंडातील इतर धर्म संप्रदाय व त्यांचे वाङ्मयीन कार्य 4.1 नाथ संप्रदाय 4.2 समर्थसंप्रदाय 4.3 दत्त संप्रदाय	- नाथ संप्रदायाची गुरुपरंपरे वर समूह चर्चा करणे. - समर्थ संप्रदायाच्या आश्रमाला भेट देणे.	15+ 3 (व्याख्यान + गतिविधि)
5	पंडिती,शाहिरी व बखर वाङ्मयाची प्रेरणा, स्वरूप व वैशिष्ट्ये 5.1 पंडिती काव्य- वामन पंडित,रघुनाथ पंडित, श्रीधर, मोरोपंत. 5.2 बखर वाङ्मय -निवडक बखरी 5.3 शाहिरी काव्य 5.3.1 लावणी 5.3.2 पोवाडा 5.3.4 रामजोशी,होनाजी बाळा, अनंत फंदी, परशुराम, सगनभाऊ	- पोवाडा सादर करणे. - मराठीतील विविध विषयावरील लावण्याचे संकलन करणे.	15+ 3 (व्याख्यान + गतिविधि)

भाग स- अनुशंसित अध्ययन संसाधन	
पाठ्य पुस्तके, संदर्भ पुस्तके, अन्य संसाधन	
संदर्भ ग्रंथ	- विल.भावे - महाराष्ट्र सारस्वत, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई. - ल.रा.नसिराबादकर -प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, फडके प्रकाशन,कोल्हापूर - अ.ना. देशपांडे - प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड १ ते ४,व्हीनस प्रकाशन, पुणे. - ल.रा.पांगारकर - प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड १ ते ३, महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे. र. बा. मंचरकर - धर्म संप्रदाय आणि मध्ययुगीन मराठी वाङ्मय, प्रतिमा प्रकाशन,पुणे. - के.ना. वाटवे (संपा.) - प्राचीन मराठी पंडिती काव्य - र.रा.गोसावी - पाच भक्ती संप्रदाय न. र.फाटक - श्री एकनाथ वाङ्मय दर्शन आणि कार्य, मौज प्रकाशन, मुंबई.

भाग द - अनुशंसित मूल्यांकन विधियां:		
अनुशंसित सतत मूल्यांकन विधियां:		
अधिकतम अंक: 100		
सतत व्यापक मूल्यांकन (CCE) अंक : 40 विश्वविद्यालयीन परीक्षा (UE) अंक: 60		
आंतरिक मूल्यांकन:	क्लास टेस्ट	20
सतत व्यापक मूल्यांकन (CCE):	असाइनमेंट/ प्रस्तुतीकरण (प्रेजेंटेशन)	20
आकलन :	अनुभाग (अ): वस्तुनिष्ठ प्रश्न	कुल अंक :40
विश्वविद्यालयीन परीक्षा:	अनुभाग (ब): लघु उत्तरीय प्रश्न	
समय- 03.00 घंटे	अनुभाग (स): दीर्घ उत्तरीय प्रश्न	
कुल अंक 60		
कोई टिप्पणी/सुझाव:		

डॉ. राजेश्वर तिखे

डॉ. योगेश झोले

डॉ. बाळू तिखे

भाग अ - परिचय

कार्यक्रम :	कक्षा : स्नातकोत्तर प्रथम सत्र (द्वितीय प्रश्नपत्र)	वर्ष : 2025	सत्र 2025-26
विषय : मराठी			
1)	पाठ्यक्रम का कोड		
2)	पाठ्यक्रम का शीर्षक	वाङ्मय प्रकाराचा अभ्यास (कविता, कथा, कादंबरी)	
3)	पाठ्यक्रम का प्रकार		
4)	पूर्वापेक्षा (यदि कोई हो)	स्नातक उत्तीर्ण विद्यार्थी इस पाठ्यक्रम के लिए पात्र है।	
5)	पाठ्यक्रम अध्ययन की परिलब्धियाँ, (कोर्स लर्निंग आउटकम)	1. विविध वाङ्मय प्रकाराचा परिचय होईल 2. विद्यार्थ्यांना कथा, कादंबरी आणि कवितेची संकल्पना समजेल 3. मध्ययुगीन व आधुनिक काव्यप्रकारांचा परिचय होईल 4. कथात्म साहित्याचा इतिहास लक्षात येईल 5. कादंबरीच्या विविध प्रकारांचा परिचय होईल	
6)	क्रेडिट मान	05	
7)	कुल अंक	अधिकतम अंक: 60+40	न्यूनतम उत्तीर्णांक :40

भाग ब - पाठ्यक्रम की विषयवस्तु

व्याख्यान की कुल संख्या		90 (व्याख्यान + गतिविधि)	
इकाई	विषय	गतिविधि	व्याख्यान की संख्या 90 (01 घंटा व्याख्यान)
1.	1.1 कविता : संकल्पना , स्वरूप, व्याख्या 1.2 कवितेचे घटक - (लयबद्धता ,सुचकत्व,अनेकार्थक्षमता, अल्पाक्षरत्व, व्यापक जीवनाशय क्षमता,	• निवडक कवितांचे वाचन करणे • कवितेतील लयबद्धता, अनेकार्थक्षमता, अल्पाक्षरत्व या विशेषांवर उदाहरणासह चर्चा करणे	15+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)
2	2.1 मध्ययुगीन काव्यप्रकार दृ (ओवी, अमंग,पद, आरती, स्तोत्र, विरहणी, गौळण, भारुड, भूपाळी, श्लोक इत्यादी) 2.2 आधुनिक काव्यप्रकार - (सुनीत, गितिकाव्य, गझल, मुक्तछंद, दशपदी, हायकू, विडंबन इत्यादी)	• ओवी अमंग आरती स्तोत्र यांचे संकलन करणे • मुक्तछंद, दशपदी, हायकू, विडंबन काव्य यांचे वाचन करणे	15+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)
3.	3.1 कथा: संकल्पना, स्वरूप, व्याख्या 3.2 मराठी कथेची परंपरा 3.3 कथा वाङ्मय प्रकाराचे विशेष (अनुभवविश्व, कथानक, व्यक्तीचित्रण, वातावरण, निवेदन, संवाद , भाषा इत्यादी)	• मराठीतील प्रसिद्ध कथांचे अभिवाचन • कथांमधील पात्र चित्रण/व्यक्ती चित्रण यांवर समूह चर्चा	15+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)
4	4.1 कादंबरी : संकल्पना,स्वरूप, व्याख्या 4.2 कादंबरी वाङ्मयाचा संक्षिप्त इतिहास 4.3 कादंबरीची संरचना- (कथानक, व्यक्तिरेखा, पात्र चित्रण, सामाजिक वातावरण, निवेदन, शैली इत्यादी)	• आवडत्या कादंबरीचे कथानक सांगणे • कादंबरीतून हाताळलेल्या सामाजिक समस्या यावर समूह चर्चा करणे	15+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)

डॉ. शानेश्वर तिपे

डॉ. योगेश शेळके

डॉ. बाळू तिपे

5	कादंबरीचे प्रकार – 5.1 सामाजिक कादंबरी 5.2 राजकीय कादंबरी 5.3 चरित्रात्मक कादंबरी 5.4 ऐतिहासिक कादंबरी 5.6 पौराणिक कादंबरी	चरित्रात्मक कादंबऱ्यांची सूची पौराणिक व ऐतिहासिक कादंबरीतील पात्रांवर समूह चर्चा	15+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)
---	---	--	------------------------------

भाग स- अनुशंसित अध्ययन संसाधन	
पाठ्य पुस्तके, संदर्भ पुस्तके, अन्य संसाधन	
संदर्भ ग्रंथ	
1. प्रदक्षिणा खंड १, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे,	
2. प्र. वा. बापट मराठी कादंबरी तंत्र आणि विकास	
3. गंगाधर पाटील – समीक्षेची नवी रूपे.	
4. कुसुमावती देशपांडे – मराठी कादंबरीचे पहिले शतक.	
5. गो.म.पवार, म.द. हातकणंगलेकर (संपा.) मराठी साहित्य प्रेरणा व स्वरूप.	
6. विलास खोले – गेल्या अर्धशतकातील मराठी कादंबरी, लोकवाडमय गृह, मुंबई.	
7. गंगाधर गाडगीळ खंडक आणि पाणी.	
8. नरहर कुरुंदकर – धार आणि काठ.	
9. दत्ता घोलप – मराठी कादंबरी आशय आणि अविष्कार.	
10. चंद्रकांत बांदिवडेकर – मराठी कादंबरीचा इतिहास.	
11. हरिश्चंद्र थोरात – कादंबरी एक साहित्य प्रकार.	
12. गणेश मोहिते – समकालीन मराठी कादंबरी, जनशक्ती वाचक चळवळ प्रकाशन, औरंगाबाद.	

भाग द - अनुशंसित मूल्यांकन विधियां:		
अनुशंसित सतत मूल्यांकन विधियां:		
अधिकतम अंक: 100		
सतत व्यापक मूल्यांकन (CCE) अंक : 40 विश्वविद्यालयीन परीक्षा (UE) अंक: 60		
आंतरिक मूल्यांकन:	क्लास टेस्ट	20
सतत व्यापक मूल्यांकन (CCE):	असाइनमेंट/ प्रस्तुतीकरण (प्रेजेंटेशन)	20
आकलन :	अनुभाग (अ): वस्तुनिष्ठ प्रश्न	कुल अंक :40
विश्वविद्यालयीन परीक्षा:	अनुभाग (ब): लघु उत्तरीय प्रश्न	
समय- 03.00 घंटे	अनुभाग (स): दीर्घ उत्तरीय प्रश्न	
कुल अंक 60		
कोई टिप्पणी/सुझाव:		

डॉ. बालू निशु

डॉ. ज्योती शिंदे

डॉ. योगेश शिंदे

भाग अ - परिचय			
कार्यक्रम :	कक्षा : स्नातकोत्तर प्रथम सत्र (तृतीय प्रश्नपत्र)	वर्ष : 2025	सत्र 2025-26
विषय : मराठी			
1)	पाठ्यक्रम का कोड		
2)	पाठ्यक्रम का शीर्षक	साठोत्तरी वाङ्मयीन प्रवाह - (दलित- ग्रामीण)	
3)	पाठ्यक्रम का प्रकार		
4)	पूर्वापेक्षा (यदि कोई हो)	स्नातक उत्तीर्ण विद्यार्थी इस पाठ्यक्रम के लिए पात्र है।	
5)	पाठ्यक्रम अध्ययन की परिलब्धियाँ, (कोर्स लर्निंग आउटकम)	1. विद्यार्थीना वाङ्मयीन व सामाजिक चळवळीचा परिचय होईल 2. 1960 नंतर मराठी साहित्यातील विविध वाङ्मय प्रवाहाची ओळख होईल. 3. मराठी साहित्य निर्मितीच्या, विविध विचारधारांचा आणि त्यांच्या भूमिकांचा परिचय होईल. 4. ग्रामीण आणि दलित साहित्य चळवळी विषयी सखोल माहिती घेता येईल	
6)	क्रेडिट मान	05	
7)	कुल अंक	अधिकतम अंक: 60+40	न्यूनतम उत्तीर्णांक :40
भाग ब - पाठ्यक्रम की विषयानुस्तु			
व्याख्यान की कुल संख्या		90 (व्याख्यान + गतिविधि)	
इकाई	विषय	गतिविधि	व्याख्यान की सं. 90 (01 घंटा व्याख्यान)
1.	दलित साहित्याची पार्श्वभूमी 1.1.विसाव्या शतकातील परिवर्तनाचे स्वरूप 1.2. ब्रिटीश राजवटीचे परिणाम 1.3. साहित्यावर झालेला परिणाम	- सामाजिक चळवळींची माहिती संकलन करणे. - मराठीतील साहित्य प्रवाहांचे भित्तिपत्रक तयार करणे.	12+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)
2	दलित साहित्य: संकल्पना व स्वरूप 2.1. दलित म्हणजे कोण? 2.2. दलित साहित्य या पदातील दलित कोण? 2.3. दलित जाणिवेचे विशेष 2.4. दलित साहित्याच्या व्याख्या 2.5.आत्मभान, आत्मशोध ,नकार, विद्रोह आणि बांधिलकी	- डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या जीवनावरील चित्रपट व लघुपट दाखवणे. - महात्मा फुले यांच्या जीवनावरील चित्रफितीचे प्रदर्शन.	12+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)
3.	दलित साहित्य :प्रेरणा, वेगळेपण आणि वाटचाल 3.1 दलित साहित्याच्या विविध प्रेरणा. 3.2 दलित साहित्याचे विशेष. 3.3 दलित साहित्याची वाटचाल (कथा, कविता ,कादंबरी, आत्मकथन, नाटक)	- दलित कवितेचे अभिवाचन. - दलित आत्मकथाना वर साधक -बाधक चर्चा. - दलित लेखकांची मुलाखत घेणे	12+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)
4	ग्रामीणता : संकल्पना व स्वरूप. 4.1 ग्रामीण म्हणजे काय? 4.2 ग्रामीण साहित्याच्या व्याख्या 4.3 ग्रामीण आणि नागर यातील भेद 4.4. ग्राम संस्कृतीचे स्वरूप	- ग्रामीण जीवनातील अनुभव सांगणे. - ग्रामीण आणि नागर जीवनावर चर्चा करणे	12+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)

डॉ. शानेश्वर तिम

डॉ. योगेश शेळके

डॉ. बाळू तिम

5	ग्रामीण साहित्य : स्वरूप आणि प्रेरणा 5.1. 1920 पूर्वीचा कालखंड 5.2. 1920 ते 1970 कालखंड 5.3 ग्रामीण साहित्याची चळवळ आणि ग्रामीण साहित्य	- ग्रामीण साहित्य चळवळीवर समूह चर्चा करणे. 1960 पूर्वीच्या ग्रामीण जीवनाचे दर्शन होणार्या कलाकृतीचे संकलन करणे.	12+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)
6	ग्रामीण साहित्याचे वेगळेपण व वाटचाल 6.1. कविता 6.2 कथा 6.3 कादंबरी	- ग्रामीण साहित्य कृतीवर आधारित चित्रपट दाखविणे. - कोणत्याही ग्रामीण कलाकृतीचे मूल्यमापन करणे. - ग्रामीण लेखकांची मुलाखत घेणे	12+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)

भाग स- अनुशंसित अध्ययन संसाधन	
पाठ्य पुस्तके, संदर्भ पुस्तके, अन्य संसाधन	
संदर्भ ग्रंथ	
१) डॉ. भालचंद्र फडके – दलित साहित्य: वेदना आणि विद्रोह	
२) डॉ. दत्ता भगत – दलित साहित्य: दिशा आणि दिशांतर	
३) यशवंत मनोहर – दलित साहित्य: सिद्धान्त आणि स्वरूप	
४) शरणकुमार लिंबाळे – साठोत्तरी मराठी वाङ्मयातील प्रवाह	
५) डॉ. प्रल्हाद लुलेकर – साठोत्तरी साहित्य प्रवाह	
६) डॉ. कृष्णा किरवले – दलित चळवळ आणि साहित्य	
७) आनंद यादव – ग्रामीण साहित्य: स्वरूप आणि समस्या	
८) नागनाथ कोतापल्ले ग्रामीण साहित्य: स्वरूप आणि शोध	
९) वासुदेव मुलाटे – ग्रामीण साहित्य: स्वरूप व दिशा	
१०) चंद्रकुमार नलगे – ग्रामीण वाङ्मयाचा इतिहास	
११) ईश्वर नंदपुरे व इतर (संपा.) साहित्य: ग्रामीण आणि दलित	

भाग द - अनुशंसित मूल्यांकन विधियां:			
अनुशंसित सतत मूल्यांकन विधियां:			
अधिकतम अंक: 100			
सतत व्यापक मूल्यांकन (CCE) अंक : 40 विश्वविद्यालयीन परीक्षा (UE) अंक: 60			
आंतरिक मूल्यांकन:	क्लास टेस्ट	20	कुल अंक :40
सतत व्यापक मूल्यांकन (CCE):	असाइनमेंट/ प्रस्तुतीकरण (प्रेजेंटेशन)	20	
आकलन :	अनुभाग (अ): वस्तुनिष्ठ प्रश्न	कुल अंक 60	
विश्वविद्यालयीन परीक्षा:	अनुभाग (ब): लघु उत्तरीय प्रश्न		
समय- 03.00 घंटे	अनुभाग (स): दीर्घ उत्तरीय प्रश्न		
कोई टिप्पणी/सुझाव:			

डॉ. शानेश्वर तिखे

डॉ. योगेश शेलुडे

डॉ. बालू मिश्र

भाग अ - परिचय			
कार्यक्रम :	कक्षा : स्नातकोत्तर प्रथम सत्र (चतुर्थ प्रश्नपत्र)	वर्ष : 2025	सत्र 2025-26
विषय : मराठी			
1)	पाठ्यक्रम का कोड		
2)	पाठ्यक्रम का शीर्षक	लेखन विषयक नियम व उपयोजित मराठी	
3)	पाठ्यक्रम का प्रकार		
4)	पूर्वापेक्षा (यदि कोई हो)	स्नातक उत्तीर्ण विद्यार्थी इस पाठ्यक्रम के लिए पात्र है।	
5)	पाठ्यक्रम अध्ययन की परिलब्धियाँ, (कोर्स लर्निंग आउटकम)	1. मराठी शुद्धलेखन नियमांची ओळख होईल. 2. अर्जलेखन, पत्रलेखन, निबंध लेखन यांचे उपयोजन करता येईल. 3. भाषिक ज्ञानाची वृद्धी होईल. 4. मराठी व्याकरण घटकांचे ज्ञान होईल. 5. दैनंदिन जीवनात मराठी व्याकरणाचे उपयोजन करता येईल.	
6)	क्रेडिट मान	05	
7)	कुल अंक	अधिकतम अंक: 60+40	न्यूनतम उत्तीर्णांक :40

भाग ब - पाठ्यक्रम की विषयवस्तु

व्याख्यान की कुल संख्या		90 (व्याख्यान + गतिविधि)	
इकाई	विषय	गतिविधि	व्याख्यान की सं. 90 (01 घंटा व्याख्यान)
1.	शुद्धलेखन विषयक नियम - निर्धारित पाठ्यपुस्तक- सुगम मराठी शुद्धलेखन लेखक- माधव राजगुरु	- भित्ती पत्रक तयार करणे - निर्धारित पाठ्यपुस्तकाचे अभिप्राय	15+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)
2	विरामचिन्हे - पूर्णविराम, अर्धविराम, स्वल्पविराम, अपूर्णविराम, प्रश्नचिन्ह, अवतरण चिन्ह, संयोग चिन्ह, अपसरण चिन्ह	- विरामचिन्हांचा तक्ता तयार करणे - वाक्यात विरामचिन्हांचे उपयोजन करणे	15+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)
3.	अर्ज लेखन - 3.1 अर्जाचे विविध नमुने 3.1.1 विनंती अर्ज 3.1.2 नोकरीसाठी अर्ज	- नोकरीसाठी अर्ज करणे. - अर्जाचे विविध नमुने बनवणे	15+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)
4	पत्रलेखन - 4.1 खासगी पत्रव्यवहार 4.2 प्रशासनिक पत्र व्यवहार 4.3 व्यावसायिक पत्रव्यवहार 4.4 ई-मेल	- नातेवाईकांना पत्र लिहिणे. - ई-मेल बनवणे, पाठवणे याविषयी चर्चा करणे.	15+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)
5	निबंध लेखन - 5.1 निबंध लेखनाचे महत्त्व व उपयोग 5.2 निबंध लेखनाचे तंत्र 5.3 निबंधाचे विविध प्रकार	- वर्णनात्मक निबंध लिहिणे. - कल्पनात्मक निबंध लिहिणे.	15+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)

डॉ. हानेश्वर तिखे

डॉ. योगेश शेलके

डॉ. बालू तिखे

भाग स- अनुशंसित अध्ययन संसाधन
पाठ्य पुस्तकें, संदर्भ पुस्तकें, अन्य संसाधन

संदर्भ ग्रंथ

1. मो.रा. वाळिंबे -सुगम मराठी व्याकरण व लेखन.
2. मो.के. दामले- मराठीचे शास्त्रीय व्याकरण
3. श्रीधर शनवारे - अभिनव मराठी व्याकरण - मराठी लेखन.
4. प्र. न. जोशी- अभिनव मराठी व्याकरण.
5. लीला गोविलकर/जयश्री पाटणकर - व्यावहारिक मराठी.
6. प्रकाश मेदककर -व्यावहारिक उपयोजित मराठी.
7. स्नेहल तावरे (संपादक) व्यावहारिक मराठी ,स्नेहवर्धन प्रकाशन पुणे.
8. द. दि. पुंडे/कल्याण काळे (संपादन) व्यावहारिक मराठी.
9. डॉ. प्रल्हाद लुलेकर -अनिवार्य मराठी: व्याकरण, लेखन आणि आकलन.

भाग द - अनुशंसित मूल्यांकन विधियां:

अनुशंसित सतत मूल्यांकन विधियां:

अधिकतम अंक: 100

सतत व्यापक मूल्यांकन (CCE) अंक : 40 विश्वविद्यालयीन परीक्षा (UE) अंक: 60

आंतरिक मूल्यांकन:	क्लास टेस्ट	20	कुल अंक :40
सतत व्यापक मूल्यांकन (CCE):	असाइनमेंट/ प्रस्तुतीकरण (प्रेजेंटेशन)	20	
आकलन :	अनुभाग (अ): वस्तुनिष्ठ प्रश्न	कुल अंक 60	
विश्वविद्यालयीन परीक्षा:	अनुभाग (ब): लघु उत्तरीय प्रश्न		
समय- 03.00 घंटे	अनुभाग (स): दीर्घ उत्तरीय प्रश्न		

कोई टिप्पणी/सुझाव:

डॉ. ज्ञानेश्वर तिब्वे

डॉ. योगेश शेळके

डॉ. बालू तिब्वे

भाग अ - परिचय			
कार्यक्रम :	कक्षा : स्नातकोत्तर द्वितीय सत्र (प्रथम प्रश्नपत्र)	वर्ष : 2025	सत्र 2025-26
विषय : मराठी			
1)	पाठ्यक्रम का कोड		
2)	पाठ्यक्रम का शीर्षक	आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (1818 ते 1960)	
3)	पाठ्यक्रम का प्रकार		
4)	पूर्वापेक्षा (यदि कोई हो)	स्नातक उत्तीर्ण विद्यार्थी इस पाठ्यक्रम के लिए पात्र है।	
5)	पाठ्यक्रम अध्ययन की परिलब्धियाँ, (कोर्स लर्निंग आउटकम)	1. आधुनिक मराठी वाङ्मय इतिहासाचा सर्वांगीण परिचय होईल. 2. आधुनिक मराठी वाङ्मय इतिहासाचा विकास क्रम लक्षात घेता येईल. 3. प्रबोधन कालखंडाचा व सामाजिक प्रबोधनाच्या चळवळीचा अभ्यास करता येईल. 4. आधुनिक कालखंडातील कविता, कथा, कादंबरी, नाटक, निबंध वाङ्मयाचे योगदान लक्षात येईल.	
6)	क्रेडिट मान	05	
7)	कुल अंक	अधिकतम अंक: 60+40	न्यूनतम उत्तीर्णांक : 40
भाग ब - पाठ्यक्रम की विषयवस्तु			
व्याख्यान की कुल संख्या		90 (व्याख्यान + गतिविधि)	
इकाई	विषय	गतिविधि	व्याख्यान की सं. 90 (01 घंटा व्याख्यान)
1.	1818 ते 1874 या कालखंडाची सामाजिक व सांस्कृतिक पार्श्वभूमी 1.1 मुद्रण कलेचा उदय 1.2 नियतकालिकांचा उदय 1.3 सामाजिक प्रबोधनाच्या चळवळी 1.4 भाषांतरित साहित्य	- विशिष्ट कालखंडातील नियतकालिकांची सूची तयार करणे - भाषांतरित साहित्यावर समूह चर्चा करणे	12+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)
2	निबंध वाङ्मयाचे स्वरूप, विशेष, वाटचाल 2.1 लोकहितवादींची शतपत्रे (1800 ते 1874) 2.1 महात्मा फुले यांचे लेखन 2.1.1 निबंध माला (1874 ते 1920) 2.1.2 लघुनिबंध (1920 ते 1945)	- महात्मा फुले यांच्या साहित्यावर चर्चा. - लोकहितवादी यांच्या शतपत्रांचे अभिवाचन.	12+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि))
3.	3. काव्य वाङ्मयाचे स्वरूप, विशेष, वाटचाल 3.1 केशवसूतपूर्व कविता 3.2 आधुनिक कवितेचे जनक- केशवसूत 3.3 आधुनिक कवी पंचक 3.4 रविकिरण मंडळ (1925 ते 1945) 3.5 नवकाव्य	- केशवसूतांच्या कवितांचे संकलन. - कवी पंचक व रवीकरण मंडळाच्या कवितांवर चर्चा करणे.	12+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)
4	4. कथा वाङ्मयाचे स्वरूप, विशेष, वाटचाल 4.1 अब्बल इंग्रजी कालखंड 4.2 करमणूक कालखंड 4.3 मनोरंजन कालखंड 4.4 यशवंत - किर्लोस्कर कालखंड 4.5 नवकथा	- कथाकथन करणे - विशिष्ट कालखंडातील प्रसिद्ध कथांवर समूह चर्चा	12+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)

डॉ. ज्ञानेश्वर तिषे

डॉ. योगेश शेलके

डॉ. बाबू तिषे

5	5. कादंबरी वाङमयाचे स्वरूप, विशेष, वाटचाल 5.1 1857 ते 1885 या कालखंडातील कादंबरी 5.2 1885 ते 1920 या कालखंडातील कादंबरी 5.3 1920 ते 1960 या कालखंडातील कादंबरी	- कादंबरीच्या महत्त्वपूर्ण घटकांवर समूह चर्चा - कालखंडानुरूप कादंबऱ्यांचा विभाजन तक्ता तयार करणे	12+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)
6	6. नाट्यवाङमयाचे स्वरूप, विशेष, वाटचाल 6.1 नाटकाची भारतीय परंपरा 6.2 मराठी रंगभूमीचा उदय 6.3 संगीत नाटक 6.4 1885 ते 1920 या कालखंडातील नाट्यवाङमय 6.5 1920 ते 1960 या कालखंडातील नाट्यवाङमय	- संगीत नाटकातील पद संकलन करणे - नाटकातील विविध घटकांची समूह चर्चा - प्रसिद्ध नाटकातील संवादाचे सादरीकरण	12+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)

भाग स- अनुशंसित अध्ययन संसाधन	
पाठ्य पुस्तके, संदर्भ पुस्तके, अन्य संसाधन	
संदर्भ ग्रंथ :-	
१) मराठी वाङमयाचा इतिहास खंड १ ते ७ महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे २) प्र. न. जोशी - अर्वाचीन मराठी वाङमयाचा इतिहास ३) गो. म. कुलकर्णी - मराठी वाङमयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी ४) प्रदक्षिणा खंड १ व २ - कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे ५) डॉ.अ.ना.देशपांडे - आधुनिक मराठी वाङमयाचा इतिहास खंड १ व २ ६) रा. श्री. जोग - आधुनिक मराठी वाङमयाचा इतिहास ७) वसंत आबाजी डहाके - मराठी साहित्य इतिहास आणि संस्कृती ८) गो. मा. पवार, म.द. हातकणंगलेकर - मराठी साहित्य प्रेरणा व स्वरूप	

भाग द - अनुशंसित मूल्यांकन विधियां:			
अनुशंसित सतत मूल्यांकन विधियां:			
अधिकतम अंक: 100			
सतत व्यापक मूल्यांकन (CCE) अंक : 40 विश्वविद्यालयीन परीक्षा (UE) अंक: 60			
आंतरिक मूल्यांकन:	क्लास टेस्ट	20	कुल अंक :40
सतत व्यापक मूल्यांकन (CCE):	असाइनमेंट/ प्रस्तुतीकरण (प्रेजेंटेशन)	20	
आकलन :	अनुभाग (अ): वस्तुनिष्ठ प्रश्न	कुल अंक 60	
विश्वविद्यालयीन परीक्षा:	अनुभाग (ब): लघु उत्तरीय प्रश्न		
समय- 03.00 घंटे	अनुभाग (स): दीर्घ उत्तरीय प्रश्न		
कोई टिप्पणी/सुझाव:			

डा. शानेश्वर तिखे

डा. योगेश शेलके

डा. बालू तिखे

भाग अ - परिचय			
कार्यक्रम :	कक्षा : स्नातकोत्तर द्वितीय सत्र (द्वितीय प्रश्नपत्र)	वर्ष : 2025	सत्र 2025-26
विषय : मराठी			
1)	पाठ्यक्रम का कोड		
2)	पाठ्यक्रम का शीर्षक	वाङ्मय प्रकाराचा अभ्यास (नाटक, चरित्र, आत्मचरित्र)	
3)	पाठ्यक्रम का प्रकार		
4)	पूर्वापेक्षा (यदि कोई हो)	स्नातक उत्तीर्ण विद्यार्थी इस पाठ्यक्रम के लिए पात्र है।	
5)	पाठ्यक्रम अध्ययन की परिलक्षियाँ, (कोर्स लर्निंग आउटकम)	विद्यार्थ्यांना वाङ्मय प्रकाराच्या संकल्पनेची माहिती होईल नाटक या वाङ्मय प्रकारात ची सखोल ओळख होईल चरित्र आणि आत्मचरित्र या वाङ्मय प्रकाराचा परिचय होईल	
6)	क्रेडिट मान	05	
	कुल अंक	अधिकतम अंक: 60+40	न्यूनतम उत्तीर्णांक :40
भाग ब - पाठ्यक्रम की विषयवस्तु			
व्याख्यान की कुल संख्या		90 (व्याख्यान + गतिविधि)	
इकाई	विषय	गतिविधि	व्याख्यान की सं. 90 (01 घंटा व्याख्यान)
1.	नाटक: संकल्पना आणि स्वरूप 1.1 नाटक म्हणजे काय? 1.2 नाटकाच्या व्याख्या 1.3 नाटक व अन्य वाङ्मय प्रकार 1.4 मराठी नाटकाची पूर्वपीठिका	- नाटकाची भारतीय परंपरा यावर समूह चर्चा करणे. - नाट्य लेखकांची यादी तयार करणे.	15+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)
2	2. नाटक वाङ्मयाचे घटक 2.1 सहितानिष्ठ घटक - विषय सूत्र/आशय, संविधानक, पात्र चित्रण, संवाद, रंगसूचना व वातावरण निर्मिती 2.2 प्रयोगनिष्ठ घटक - स्वगत, निवेदक, नेपथ्य, संगीत, वेशभूषा, रंगभूषा, प्रकाशयोजना	- मराठी नाट्य संस्था विषयी माहिती संकलन करणे. - संगीत नाटकांची यादी तयार करणे.	15+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)
3.	3. नाटकाचे विविध प्रकार 3.1 नाटकाचे मुख्य प्रकार - सुखात्मिका, शोकात्मिका, क्षोभप्रधान (मेलोड्रामा), प्रहसन 3.2 नाटकाचे उपप्रकार - एकांकिका, पथनाट्य, नाट्यछटा, नभोनाट्य	- मराठीतील शोकात्मिक नाटकांची यादी तयार करणे - एखाद्या विषयावर पथनाट्य सादर करणे	15+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)
4	चरित्र आत्मचरित्र: संकल्पना व स्वरूप - व्याख्या 4.1 आत्मचरित्राच्या प्रेरणा 4.2 चरित्र आत्मचरित्र -वैशिष्ट्ये 4.3 चरित्र आत्मचरित्रातील साम्य-भेद 4.4 मराठी आत्मचरित्राचा विकास अथवा वाटचाल	- चरित्र आणि आत्मचरित्र यांमधील साम्य भेदावर चर्चा करणे - मराठीतील कोणत्याही आत्मचरित्राचे वाङ्मयीन मूल्यमापन करणे	15+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)
5	निर्धारित पाठ्यपुस्तक - 5.1 नाटक - माझ घर (जयंत पवार) 5.2 आत्मचरित्र - मी वनवासी (सिंधुताई सपकाळ)	'माझ घर' या नाटकाचे अभिवाचन करणे 'मी वनवासी' या आत्मचरित्राचे वाचन करणे	15+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)

डॉ. शानेश्वर तिवे

डॉ. योगेश शेळके

डॉ. बालू तिवे

भाग स- अनुशंसित अध्ययन संसाधन	
पाठ्य पुस्तकें, संदर्भ पुस्तकें, अन्य संसाधन	
संदर्भ ग्रंथ :-	
1.	मो.द. ब्रम्हे - मराठी नाट्यतंत्र, सुविचार प्रकाशन मंडळ, पुणे.
2.	प्रा. यशवंत केळकर - नाट्य निर्मिती, परिमल प्रकाशन, औरंगाबाद,
3.	वसंत शांताराम देसाई - नट, नाटक व नाटककार, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे.
4.	प्रकाश मेदककर - नाटक: लोक आणि लौकिक, कल्पना प्रकाशन, नांदेड.
5.	अ.वा. कुळकर्णी - मराठी नाट्यलेखन तंत्राची वाटचाल, व्हीनस प्रकाशन, पुणे.
6.	प्रदक्षिणा खंड १, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे.
7.	चरित्र आत्मचरित्र- अ.म.जोशी
8.	चरित्र आत्मचरित्र- जान्हवी संत
9.	चरित्र आत्मचरित्र- सदा कहाडे
10.	आत्मचरित्र -मराठी विश्वकोश, खंड २ मधील रा. ग. जाधव यांचे टिपण
11.	म.वा.इ.खंड ५ भाग २ संपादक रा.श्री. जोग
12.	आत्मचरित्र- मीमांसा आनंद यादव
13.	२० व्या शतकातील मराठी आत्मचरित्र उषा हस्तक

भाग द - अनुशंसित मूल्यांकन विधियां:		
अनुशंसित सतत मूल्यांकन विधियां:		
अधिकतम अंक: 100		
सतत व्यापक मूल्यांकन (CCE) अंक : 40 विश्वविद्यालयीन परीक्षा (UE) अंक: 60		
आंतरिक मूल्यांकन:	क्लास टेस्ट	20
सतत व्यापक मूल्यांकन (CCE):	असाइनमेंट/ प्रस्तुतीकरण (प्रेजेंटेशन)	20
आकलन :	अनुभाग (अ): वस्तुनिष्ठ प्रश्न	कुल अंक :40
विश्वविद्यालयीन परीक्षा:	अनुभाग (ब): लघु उत्तरीय प्रश्न	
समय- 03.00 घंटे	अनुभाग (स): दीर्घ उत्तरीय प्रश्न	
		कुल अंक 60

डॉ. शानेश्वर तिखे

डॉ. योगेश शेलके

डॉ. बालू तिखे

भाग अ - परिचय			
कार्यक्रम	कक्षा : स्नातकोत्तर द्वितीय सत्र (तृतीय प्रश्नपत्र)	वर्ष : 2025	सत्र 2025-26
विषय : मराठी			
1)	पाठ्यक्रम का कोड		
2)	पाठ्यक्रम का शीर्षक	साठोत्तरी वाङ्मयीन प्रवाह (आदिवासी -स्त्रीवादी)	
3)	पाठ्यक्रम का प्रकार		
4)	पूर्वापेक्षा (यदि कोई हो)	स्नातक उत्तीर्ण विद्यार्थी इस पाठ्यक्रम के लिए पात्र है।	
5)	पाठ्यक्रम अध्ययन की परिलब्धियाँ, (कोर्स लर्निंग आउटकम)	१. आधुनिक काळातील मराठी वाङ्मयातील साहित्यनिर्मितीच्या विविध पैचारधारांचा व भूमिकांचा परिचय होईल. २. स्त्रीवादो व आदिवासी साहित्यातील प्रमुख कलाकृतींच्या सहाय्याने स्त्रियांचे व आदिवासींचे साहित्यलेखन परंपरांचा तसेच प्रमुख वाङ्मय निर्मात्यांची ओळख होईल. ३. या अभ्यासातून स्त्रीवादी व आदिवासी साहित्याचे मूल्यमापन करता येईल.	
6)	क्रेडिट मान	05	
7)	कुल अंक	अधिकतम अंक: 60+40	न्यूनतम उत्तीर्णांक :40

भाग ब - पाठ्यक्रम की विषयवस्तु

व्याख्यान की कुल संख्या		90 (व्याख्यान + गतिविधि)	
इकाई	विषय	गतिविधि	व्याख्यान की सं. 90 (01 घंटा व्याख्यान)
1.	आदिवासी समाज व संस्कृती 1.1 आदिवासी जमाती: जीवनपद्धती, राहणीमान, धर्म संकल्पना ,सामाजिक जीवन ,शिक्षण, आरोग्य. 1.2 आदिवासींची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी	- आदिवासी जीवनावर आधारित चित्रपट दाखवणे - आदिवासी संस्कृतीच्या संग्रहालयांना भेटी देणे	12+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)
2	आदिवासी साहित्य: स्वरूप व परंपरा 2.1 आदिवासी जमातीची संस्कृती, लोककला, बोली यांचा साहित्य वरील परिणाम 2.2 आदिवासी व आदिवासीतर लेखनाचा परिचय 2.3 आदिवासी साहित्य परंपरा	आदिवासींच्या लोककला ची माहिती संकलन करणे आदिवासींच्या बोली चे नमुने गोळा करणे	12+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)
3.	आदिवासी साहित्य: प्रेरणा ,वेगळेपण आणि वाटचाल 3.1 आदिवासी साहित्याच्या विविध प्रेरणा 3.2 आदिवासी साहित्याचे वेगळेपण 3.3 आदिवासी साहित्याची वाटचाल (कविता, कथा, कादंबरी)	- आदिवासी साहित्याच्या प्रेरणावर चर्चा करणे. - आदिवासी कलाकृती वर साधक-बाधक चर्चा करणे - आदिवासी लेखकांची गुलाखत घेणे	12+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)
4	स्त्रीवादी साहित्य स्त्रीमुक्ती चळवळ आणि स्त्रीवादी साहित्य. 4.1 स्त्रियांच्या गुलामीची पूर्वपीठिका 4.2 समाजसुधारकांच्या चळवळी 4.3 मराठीतील स्त्रियांचे लेखन (कविता ,कथा ,आत्मचरित्र, कादंबरी)	- स्त्री पुरुष तुलना या प्रथावर चर्चा. - सावित्रीबाई फुले यांच्या स्त्री विषयक विचारावर समूह चर्चा	12+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)

डॉ. हानेश्वर तिखे

डॉ. योगेश शेलके

डॉ. बान्द्रू तिखे

5	स्त्रीवादी साहित्य: भूमिका आणि स्वरूप 5.1 स्त्रीवाद म्हणजे काय? 5.2 स्त्रीवादी साहित्याची भूमिका 5.3 फीमेल, फेमीनार्न आणि फेमिनिस्ट 5.4 स्त्रीवादी साहित्याचे स्वरूप	- स्त्रीवादी अभ्यासकांची माहिती संकलन करणे. - भारतीय आणि पाश्चात्य स्त्रीवादी ग्रंथांची सूची तयार करणे	12+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)
6	स्त्रीवादी साहित्य प्रेरणा आणि वाटचाल 6.1 स्त्रीवादी साहित्याच्या विविध प्रेरणा 6.2 स्त्रीवादी साहित्याची वाटचाल (कविता, कथा ,कादंबरी ,नाटक)	- स्त्रीवादी कवितांचे वाचन करणे. - स्त्रीवादी नाटकाचे अभिवाचन करणे. - स्त्रीवादी लेखक—लेखिकांची मुलाखत घेणे	12+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)

भाग स- अनुशंसित अध्ययन संसाधन	
पाठ्य पुस्तके, संदर्भ पुस्तके, अन्य संसाधन	
संदर्भ ग्रंथ :-	
१. आदिवासी साहित्य: स्वरूप व परंपरा प्रमोद मुनघाटे	
२. आदिवासी प्रश्न -गोविंद गारे	
३. महाराष्ट्रातील आदिवासी साहित्य: एक शोध माहेश्वरी गावीत	
४. चळवळ आणि साहित्य संपादक भास्कर शेळके व इतर (लामखेडे गौरव ग्रंथ)	
६. आदिवासी मराठी साहित्य स्वरूप आणि समस्या (संपा) डॉ. प्रमोद मुनघाटे	
७. स्त्रीवादी समीक्षा: स्वरूप आणि उपयोजन डॉ. अश्विनी धोंगडे	
८. सांस्कृतिक प्रवाहाची स्त्रीवादी समीक्षा डॉ. वंदना महाजन	
९. साहित्य सर्जन आणि संदर्भ - डॉ. केशव तुपे	
१०. स्त्रियांची नवकथा: वाटा आणि वळणे मंगला वरखेडे	
११. स्त्रीवादी साहित्याचा मागोवा (खंड १ ते ४) संपादन डॉ. मंदा खांडगे, डॉ. नीलिमा गुंडी व इतर	
१२. वारली लोकगीते संपा कविता महाजन	

भाग द - अनुशंसित मूल्यांकन विधियां:		
अनुशंसित सतत मूल्यांकन विधियां:		
अधिकतम अंक: 100		
सतत व्यापक मूल्यांकन (CCE) अंक : 40 विश्वविद्यालयीन परीक्षा (UE) अंक: 60		
आंतरिक मूल्यांकन:	क्लास टेस्ट	20
सतत व्यापक मूल्यांकन (CCE):	असाइनमेंट/ प्रस्तुतीकरण (प्रेजेंटेशन)	20
आकलन :	अनुभाग (अ): वस्तुनिष्ठ प्रश्न	कुल अंक :40
विश्वविद्यालयीन परीक्षा:	अनुभाग (ब): लघु उत्तरीय प्रश्न	
समय- 03.00 घंटे	अनुभाग (स): दीर्घ उत्तरीय प्रश्न	
		कुल अंक 60

डॉ. शानेश्वर तिखे

डॉ. योगेश शेळके

डॉ. बालू तिखे

भाग अ - परिचय			
कार्यक्रम	कक्षा : स्नातकोत्तर द्वितीय सत्र (चतुर्थ प्रश्नपत्र)	वर्ष : 2025	सत्र 2025-26
1)	पाठ्यक्रम का कोड		
2)	पाठ्यक्रम का शीर्षक	भाषाविज्ञान (ऐतिहासिक व वर्णनात्मक)	
3)	पाठ्यक्रम का प्रकार		
4)	पूर्वापेक्षा (यदि कोई हो)	स्नातक उत्तीर्ण विद्यार्थी इस पाठ्यक्रम के लिए पात्र है।	
5)	पाठ्यक्रम अध्ययन की परिलक्षियाँ, (कोर्स लर्निंग आउटकम)	भाषा व भाषेचे स्वरूप समजून घेता येईल. भाषेच्या लक्षणांचा अभ्यास करता येईल. स्वन -स्वनिम या संकल्पना समजून घेता येईल. प्रमुख भाषा कुलांचा परिचय होईल.	
6)	क्रेडिट मान	05	
7)	कुल अंक	अधिकतम अंक: 60+40	न्यूनतम उत्तीर्णांक:40
भाग ब - पाठ्यक्रम की विषयवस्तु			
व्याख्यान की कुल संख्या		90 (व्याख्यान + गतिविधि)	
इकाई	विषय	गतिविधि	व्याख्यान की सं. 90 (01 घंटा व्याख्यान)
1.	भाषा व भाषेचे स्वरूप 1.1 भाषा म्हणजे काय ? 1.2 भाषेच्या व्याख्या 1.3 भाषेचे स्वरूप- 1.3.1 समाज व्यवहाराचे साधन 1.3.2 ध्वनि माध्यमता 1.3.3 प्रतीकात्मकता 1.3.4 संकेत बद्धता	- भाषेच्या व्याख्यांचा तत्ता करणे. - भाषा विषयावर समूह चर्चा	15+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)
2	भाषेची लक्षणे किंवा वैशिष्ट्ये- 2.1 भाषा सामाजिक संस्था अर्जित भाषा 2.2 परिवर्तनशीलता. 2.3 सी.एफ. हॉकेटची भाषेची सात वैशिष्ट्ये - 2.3.1 दुहेरीपण 2.3.2 निर्मितीक्षमता 2.3.3 कार्यकारण संबंधाचा अभाव 2.3.4 यादृच्छिकता 2.3.5 आदलाबदलीची शक्यता 2.3.6 विशिष्टीकरण 2.3.7 स्थलकालातीतता.	- भाषा हे समग्र माध्यम आहे साधक-बाधक चर्चा. - हॉकेट च्या नियमांचा तत्ता बनवणे	15+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)
3.	स्वन विचार 3.1 स्वन म्हणजे काय? 3.2 वागेंद्रीयांची रचना 3.3 स्वन निर्मिती 3.4 उच्चार स्थानानुसार स्वनाचे वर्गीकरण 3.5 प्रयत्नावर आधारलेले स्वन	- वागेंद्रीयाच्या रचनेचे भित्तिपत्रक तयार करणे. - स्वन निर्मिती प्रक्रिया समूह चर्चा.	15+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)

डॉ. हानेश्वर तिखे

डॉ. योगेश शेळके

डॉ. बालू तिखे

4	स्वनिमविचार 4.1 स्वनिम संकल्पना 4.2 स्वनिम निश्चितीचे तत्वे 4.2.1 वैधर्म्ययुक्त विनियोग 4.2.2 पूरक विनियोग 4.2.3 वैकल्पिक विनियोग 4.3 खंडित स्वनिम 4.4 खंडाधिष्ठित स्वनिम 4.4.1 बलाघात 4.4.2 सीमासंधी 4.4.5 नासिक्य रंजन.	- भाषा प्रयोगशाळेला भेट देणे. - खंडित व खंडाधिष्ठित स्वनिम तक्ता तयार करणे.	15+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)
5	भाषाकूल संकल्पना 5.1 भाषांचे वर्गीकरण आणि जगातील भाषाकुले 5.1.1 इंडो-युरोपियन व आर्य भारतीय भाषाकुल 5.1.2 हेमिटो- सेमिटिक भाषाकुल 5.1.3 सिनो-तिबेटीयन भाषाकुल 5.1.4 द्रविडी भाषाकुल	- जगातील प्रमुख भाषाकुलांची यादी बनवणे. - कोणत्याही एका भाषाकुलावर चर्चा करणे	15+ 3 (व्याख्यान+गतिविधि)

भाग स- अनुशंसित अध्ययन संसाधन	
पाठ्य पुस्तके, संदर्भ पुस्तके, अन्य संसाधन	
संदर्भ ग्रंथ:	
१) कल्याण काळे, अंजली सोमण (संपा) आधुनिक भाषाविज्ञान	
२) मालसे, पुंडे, सोमण (संपा) - भाषाविज्ञान परिचय	
३) महेंद्र कदम - मराठीचे वर्णनात्मक भाषाविज्ञान	
४) मिलिंद मालसे आधुनिक भाषाविज्ञान: सिद्धान्त आणि उपयोजन उद्गम आणि विकास	
५) कृ. पा. कुलकर्णी - मराठीभाषा उद्गम	
६) मु. श्री. कानडे - मराठीचा भाषिक अभ्यास	
७) रमेश धोंगडे - भाषा आणि भाषाविज्ञान	

भाग द - अनुशंसित मूल्यांकन विधियां:		
अनुशंसित सतत मूल्यांकन विधियां:		
अधिकतम अंक: 100		
सतत व्यापक मूल्यांकन (CCE) अंक : 40 विश्वविद्यालयीन परीक्षा (UE) अंक: 60		
आंतरिक मूल्यांकन:	क्लास टेस्ट	20
सतत व्यापक मूल्यांकन (CCE):	असाइनमेंट/ प्रस्तुतीकरण (प्रेजेंटेशन)	20
आकलन :	अनुभाग (अ): वस्तुनिष्ठ प्रश्न	कुल अंक :40
विश्वविद्यालयीन परीक्षा:	अनुभाग (ब): लघु उत्तरीय प्रश्न	
समय- 03.00 घंटे	अनुभाग (स): दीर्घ उत्तरीय प्रश्न	
		कुल अंक 60

डॉ. ज्ञानेश्वर तिखे

डॉ. योगेश शेळुडे

डॉ. बालू तिखे